

**ARIFMETIK MISOLLARNI YECHISH,
BOSHLANG'ICH MAKTABDA MATEMATIKA
FANINI O'RGANISHGA TAYYORLASH.**

Kazoqov R.T.

Reja:

1. Arifmetik masalalar.
2. Bolalarning arifmetik masalalarni tushinishining o`ziga xos xususiyati.
3. Masalalar ustida ishlashda metodik usullar va izchillik.

Asosiy o'quv materiali qisqacha bayoni.

Maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim tarbiyasiga qo'yiladigan davlat talablarini hayotga joriy etish keng ko'lamli ish bo'lib, u bosqichma-bosqich amalga oshiriladi. Talablarda belgilangan ko'rsatkichlarga erishish uchun davlat tomonidan zaruriy shart-sharoitlar va imkoniyatlar yaratiladi. Halq ta'limi vazirligi hamda joylardagi ta'lim — tarbiyaga tegishli bo'lgan tashkilotlar va muassasalar talablarni hayotta joriy etish yuzasidan o'z faoliyatini maqsadli yo'nalishda olib boradilar.

Bolalar 30 minut davomida mashg`ulotga qiziqib qatnashishlari uchun tarbiyachi quyidagi talablarga rioya qilishlari lozim:

1. Dastur materialini yaxshi o`zlashtirib olish.
2. Puxta material (namoyish qiluvchi va tarqatma) tayyorlashi.
3. Butun mashg`ulot davomida bolalarning qiziqishini «ushlab turishga» e'tibor berish.
4. Bolalar faoliyatini o`zgartirib turishga e'tibor berish.
5. Mashg`ulot o`rtasida fizkult minutka yoki harakatli o`yinlar o`tkazishni rejalashtirish.
6. Mashg`ulotda bolalarning mustaqil xulosa chiqarishlariga erishish.
7. Bolalarning xilma — xil javoblarini rag`batlantirish.
8. To`g`ri javoblarga bolalarning diqqatini qaratib, butun gruppada bolalari kerakli materialni o`zlashtirishlariga yordam berish.
9. Har bir bolaning mashg`ulotda mustaqil ishlashiga erishish.

Bolalarni masalalar echishga o`rgatish.

Oldingi olib borilgan ishlar bolalarning yangi faoliyatga, hisoblashga o`gishlariga imkon beradi. qo`shish va ayrishga o`rgatish — birinchi sinfda matematika o`qitishning asoslaridan biridir. Bolalar bog`chasida asosiy tayyorlov ishlari olib boriladi. Bolalar arifmetik masalalarni echib hisoblash malakalarini egallab boradilar. Bu arifmetik amallarning ma'nosini tushinishga hamda unga ongli suratda yondashishga, kattaliklar, natija hamda amallar komponenti o`rtasidagi o`zaro bog`lanishlarni aniqlashga imkon beradi.

Masalalarni echishga o`rgatish bosqichlari.

Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni hisoblash faoliyatiga o`rgatish va masalalar bilan tanishtirish, ularga kichik — kichik hajmda bosqichma — bosqich bilimlar berish bilan amalga oshiriladi.

Birinchi bosqichda bolalarga masalalar tuzishni o`rgatish hamda ularga masalalar mazmunida tevarak atrofdagi hayotda o`z aksini topishini anglab olishlarida yordam berish zarur. Ular masala strukturasi (tuzilishini) o`rganib, masalaning shart va savollarini aniqlaydilar, berilgan sonlarni muhim ahamiyatga ega ekanligini anglab oladilar. Bundan tashqari, ular masalalar echishga, qo`shish. va ayirish amallarini ongli tanlash va ifodalashga, masalada aytilgan narsalar bilan bajarilgan amallar qanday miqdoriy o`zgarishlarga olib kelishini tushunib oladilar.

Bolalarni masalalar tuzishga o`rgatish.

Tarbiyachi birinchi mashg`ulotda bolalarga masala haqida umumiy tushuncha berib, amalda shartlar tuzish va unga savollar qo`yishni o`rgatadi. Dastlab bir ikkita masalani tarbiyachining o`zi tuzadi, bunda u o`zining ko`rsatmasiga binoan bolalar bajargan harakatlarni tavsiflaydi: «Karim stolga 3 ta matreshka qo`ydi. Lola yana 1 matryoshkani olib kelib qo`ydi. Lola va Karim hammasi bo`lib nechta matryoshka olib kelishdi.

Drammalashtirilgan masalalar.

Drammalashtirilgan masalalarga ko`pincha e'tibor beriladi. Bu masalalarda bolalarining kuzatgan, ko`pincha o`zlari bevosita bajargan harakatlari aks ettiriladi. Bu erda savolga javob berish emas, balki bu berilgan sonlar ko`rgazmali asosda ko`rinib turishi muhimdir.

Birinchi sinf o`quvchilari ko`pincha masalani echishni bilmaydilar, chunki ular u yoki bu harakatni ifodalovchi (sarf qildi, bo`lishib oldi, sovg`a qildi va hokazo) so`zlarning ma'nosini tushunmaydilar. Shuning uchun maktabda, tayyorlov gruppada u yoki bu harakatni ifoda etuvchi so`zlarning mazmunini ochib berishga alohida e'tibor berish kerak. Shu maqsadda masala asosiga qanday seminar harakatlarni kiritish zarurligini hisobga olish kerak. Bundan qarama — qarshi harakatni keldi-ketdi, yaqin kelishdi-uzoqlashdilar, oldi — berdi, ko`tarishdi-tushirishdi, olib kelishdi-olib ketishdi, uchib kelishdi-uchib ketishdi, nazarda tutuvchi yig`indi va qoldiqni topishga oid masalalarni taqqoslash maqsadga muvofiqdir.

Bolalarni arifmetik amallarni ifodalashga o`rgatish.

Bolalar masala tuzilishini, masalalarni mustaqil tuzishni savollarga to`g`ri javob berishni o`rganib olganlaridan keyin ularni arifmetik amallarni (qo`shish va ayirishni) ifoda etishga o`rgatish mumkin. Bolalar «Masalani echish uchun nima qilish kerak?, Siz masalani qanday echdingiz?» - kabi savollarga javob beradilar. Bunda maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarda muhokama qilish, harakatlarni asosli tanlay olish hamda olingan natijani tushintira olish ko`nikmasini o`stirish muhimdir.

Bolalarga hisoblash usulini o`rgatish.

Bolalar arifmetik amallarni ifoda etishga va uni asoslab berishga o`rganib olganlaridan keyin ularni hisoblash usullari bilan tanishtirish mumkin. Ular qo`shish va ayirishni 1 ni qo`shib va ayirib o`rganib olishlari kerak. Ushbu usullarni egallab borishda bolalar qo`shni sonlar o`rtasidagi bog`lanish va munosabatlarni tushunishga hamda sonlarning birliklardan iborat tartibini bilishga tayanishlari lozim.

Tavsiya etiladigan qo'shimcha adabiyotlar.

- 1. Kurmakaeva R., A'zamova M., Normatova S., Yusupova M., Elementar matematika rejalari. T. 1992y.**
- 2. Bikbaeva N.U., Ibroximova 3.I., qosimova X.I. Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarni shakllantirish, T., 1995.**